

RIKTLINJER FÖR FAMILJEHEMSVÅRD

Riktlinjernas syfte och innehåll

Syftet med riktlinjerna är att säkerställa en rättssäker handläggning för barn som placeras i familjehem och jourhem. Riktlinjerna omfattar socialtjänstens arbete med barn och unga, som behöver vård utanför det egna hemmet med stöd av beslut om vård enligt socialtjänstlagen (SoL) eller lagen om särskilda bestämmelser för vård av unga (LVU).

Syftet med riktlinjerna är att ge handläggare som arbetar inom familjehemsvården ett arbetsverktyg, som kan ge dem stöd i deras arbete med en rättssäker handläggning för barn och unga som placeras i familjehem. Syftet är även att ge politiker en vägledning i arbetet för att säkerställa rättssäkerhet och likabehandling inom familjehemsvården. Utöver riktlinjerna finns också interna rutiner, checklistor och mallar som mer detaljerat beskriver arbetsgången i olika typer av ärenden.

Texten nedan avser familjehemsplacerade barn och unga, men för läsbarhetens skull används endast benämningen barn. Riktlinjerna utgår från lagar, föreskrifter och allmänna råd samt Socialstyrelsens handböcker.

Definition

Kommunen har genom socialtjänstlagen ett ansvar för att barn som av olika anledningar inte kan bo med sina föräldrar istället kan tas emot i familjehem eller HVB-hem. Beslut om familjehemsplacering tas med stöd av socialtjänstlagen (SoL) eller lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Barn kan vistas i familjehem antingen med stöd av beslut om vård enligt SoL, LVU eller genom ett medgivande om privatplacering (6 kap. 6§ SoL).

När socialnämnden beslutar om vård så medger nämnden samtidigt att barnet får tas emot i familjehemmet, som ska vara noggrant utrett och godkänt för det enskilda barnet. En placering i ett familjehem innebär ett stort ingrepp i barnets liv. Socialnämnden har ett stort ansvar att säkerställa att insatsen tillgodoser barnets behov och att barnet växer upp under trygga förhållanden. Familjehem definieras i 3 kap. 2 § socialtjänstförordningen (SOF) på följande sätt. ”Med familjehem avses ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran”.

Traditionella familjehem är familjehem där familjehemsföräldrarna förvärvsarbetar och tar emot placeringar under planerade former utifrån vilka barn som är bäst lämpade för deras familj (matchning). Arvode och omkostnad utbetalas. *Konsulentstödda familjehem* är hem som är knutna till ett privat företag och som får handledning och stöd från konsulenter anställda inom företaget. Kommunen betalar företaget som i sin tur betalar familjehemmet ersättning för arvode och omkostnad.

Traditionella jourfamiljehem är familjehem där familjehemsföräldrarna förvärvsarbetar men kan tänka sig ta emot akuta placeringar, om de har möjlighet utifrån familjens planering vid tidpunkten för förfrågan. Arvode och omkostnad utbetalas till jourfamiljen som jourersättning.

Kontrakterade jourfamiljehem tar akut emot barn och ungdomar i alla åldrar samt förälder/barnplaceringar. En familjehemsförälder finns hemma på heltid. Ett kontrakterat jourfamiljehem har rätt till arvode även när de inte har någon placering hos sig. Vid placering i kontrakterade familjehem utbetalas omkostnad när de har barn placerade hos sig.

Socialnämndens ansvar

Socialnämnden har vid en placering ett ansvar för att den som vårdas utanför hemmet får en god vård (6 kap. 1 § 2st SoL). Enligt 6 kap 1 § föräldrabalken (FB) har alla barn rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. I regeringens proposition 2012:13 påtalas att vården för barn och unga ska vara säker, vilket innebär att socialnämnden har ansvar för att motverka övergrepp och allvarlig försummelse samt att det ska finnas system och rutiner för uppföljning, samverkan kring trygghet och säkerhet och att socialnämndens handläggning ska vara rättssäker.

Inom Skövde kommun arbetar vi enligt BBIC (Barns behov i centrum) och den vårdplan samt genomförandeplan som upprättas enligt BBIC reglerar således uppdragets omfattning.

Enskilt hem

Socialnämnden i Skövde kommun benämner ett hem som inte är godkänt som familjehem av socialnämnden som enskilt hem. Ett barn kan placeras i enskilt hem utan att det är fråga om stadigvarande vård och fostran. Detta kan vara i avvaktan på att en utredning ska färdigställas eller att barnet endast behöver vara placerad under en kortare tid för att sedan kunna bo med sina vårdnadshavare.

Jourhem

Ibland uppstår det situationer som innebär att ett barn omgående behöver placeras utanför det egna hemmet. Ett enskilt hem som vid upprepade tillfällen tar emot barn för tillfällig vård och fostran benämns jourhem i lagen. För dessa hem finns i 6 kap. 6 § tredje stycket SoL särskilda regler. Jourhemmen är ofta kontrakterade av en eller flera kommuner för ett visst antal platser. Det förekommer även privat så kallad konsulentstött jourhemsverksamhet, som förmedlar platser i jourhem och kan ge stöd och handledning till jourhem. Ett enskilt hem som, efter beslut av socialnämnden, vid enstaka eller upprepade tillfällen tar hand om ett och samma barn är inte att anse som jourhem. För att säkerställa att hemmet kan tillgodose de krav som ställs på kvalitet och säkerhet finns ett lagstadgat krav på att hemmet ska vara utrett i motsvarande omfattning som gäller för ett familjehem. Vid utredning av ett jourhem gör familjehemsgruppen i Skövde en utredning av hemmets allmänna förutsättningar att erbjuda

barn tillfällig vård och fostran. Bedömning görs om hemmet är lämpligt för en viss åldersgrupp om det finns särskilda förbehåll och om ett visst antal barn.

Under tiden barnet bor i jourhemmet ska socialtjänsten utreda omständigheterna för att se vad som är bäst för barnet i det långa loppet. Ett barn får inte vårdas i ett jourhem längre tid än två månader räknat från den tidpunkt då nämndens utredning avslutades om det inte finns särskilda skäl. Ett barn som placeras akut i ett jourhem när utredningen inleds kan således i normalfallet vara kvar i hemmet under längst sex månader. Bestämmelsen syftar till att komma tillrätta med alltför långa tillfälliga placeringar som innebär en oviss tillvaro för barnet.

Ersättning till kontrakterat jourhem

Barn och unga som behöver placeras har oftast mångfacetterade behov och tillgången till kontrakterade jourhem är låg. Skövde kommun har valt att frågå SKR:s rekommendationer gällande ersättningar till kontrakterade jourhem i arvodesdelen på grund av svårigheter med rekrytering av kontrakterade jourhem. Kommunen behöver kunna erbjuda konkurrenskraftiga villkor för ersättning i förhållande till närliggande kommuner och konsulentstödda familjehem. På så vis kan kommunen öka attraktionskraften för kontrakterade jourhem att ta uppdrag åt Skövde kommun. De jourhem som anlitas ska finnas tillgängliga dygnet runt och ha möjlighet att ta emot flera placeringar. Det krävs därför alltid att en förälder finns hemma på heltid och att familjehemmet har utbildning och/eller erfarenhet som gör dem lämpliga för uppdraget. Familj med avtal om minst 12 månader ska beviljas ledighet för semester med högst 4 veckor per år. Skövde kommun bör ha fyra till sex platser kontrakterade i åldern 0-18 år. Jourhemmen ska kunna avlasta varandra vid semester. De ska erbjudas handledning vid 8 tillfällen per år eller mer om det finns behov av detta.

Det fasta arvodet som de kontrakterade jourhemmen erhåller utgår oavsett om de har en placering eller inte. Socialtjänsten i Skövde har valt en annan ersättningsmodell än den som SKR rekommenderar. Ersättningsmodellen följer vad andra kommuner ger i ersättning till kontrakterade jourhem. Det fasta arvodet som de kontrakterade jourhemmen erhåller utgår oavsett om de har en placering eller inte. Arvode ska ses som ersättning för förlorad arbetsförtjänst. Ersättningen ska utgå med maximalt 125 % av SKR:s rekommendationer. Utifrån att allt fler kommuner höjt ersättningarna till jourhem är det nödvändigt att även Skövde gör det. Det är annars inte möjligt att möta den konkurrens som råder från närliggande kommuner och konsulentstödda jourhem.

I den delen som handlar om omkostnadsersättning, både fast och rörlig följer Skövde kommun, SKR:s rekommendationer.

Tillgång till familjehem

Socialnämnden har enligt 6 kap. 2 § SoL ansvar för att det finns tillgång till familjehem. I 3 kap. 1 § SoL och SOSFS 2012:11 anges att socialnämnden ska kartlägga och analysera behovet av familjehem och utifrån kartläggningen planera och säkerställa tillgång till vård

som är trygg, säker, ändamålsenlig och präglas av kontinuitet. En familjehemsakt upprättas när en utredning inleds om familjens lämplighet om att bli familjehem. Uppgifter för nämndens bedömning dokumenteras fortlöpande i journal. Vid val av hem inför en placering ska det alltid övervägas om en närstående kan vara familjehem till barnet (6 kap. 5 § SoL). En bedömning behöver alltid göras om förutsättningarna i det tilltänkta hemmet svarar mot de behov barnet har. Det är viktigt att tänka på vad som blir bäst för barnet och inte vad som blir bäst för de vuxna. Barnets uppfattning ska dokumenteras i underlaget för beslutet.

Familjehemsutredning består av flera delar och en del handlar om att utreda det tilltänka familjehemmet med att samla in information och intervjua det tilltänka familjehemmet. Det ingår också registerkontroll hos Kronofogdemyndigheten, Försäkringskassan, Transportstyrelsen och socialregisterkontroll (i familjehemmets hemkommun och om familjen flyttat görs kontroll i tidigare hemkommun), och utdrag ur belastnings- och misstankeregister hos polisen. Man gör även en referenstagning, som ska ge ett allsidigt underlag för bedömning av familjehemmets lämplighet. Vid referenstagning bör frågor ställas om den tilltänkta familjehemsföräldrarnas personliga förutsättningar, egenskaper och omsorgsförmåga.

Formellt godkänt familjehem

Familjehemmet blir formellt godkänt när behandlingsutskottet utifrån familjehemsutredningen fattat beslut om ett godkännande. Om det framkommer omständigheter som gör att den tilltänkta familjen är olämplig behöver familjen informeras om det omgående och utredning avbrytas. Ett sådant ställningstagande kan inte överklagas av det tilltänkta familjehemmet.

Förberedelser inför placering

En utredning enligt 11 kap. 1 § SoL ska alltid föreligga en placering i familjehem. Utredningen ska dokumenteras i ett beslutsunderlag där barnets behov, risk- och skydd samt beslutsförslag ska formuleras.

En vårdplan är ett övergripande dokument som upprättas i samband med placeringsbeslutet. Syftet med vårdplanen är att klargöra målen med vården, utifrån det enskilda barnets behov. Vårdplanen ska även innehålla de åtgärder och insatser som andra huvudmän har ansvar för. Vårdnadshavare och unga över 15 år ska ha haft möjlighet att samtycka till vården och vårdplanen.

Genomförandeplan ska vara färdig inom 6 veckor efter att placeringen genomförts. I genomförandeplanen ska det tydligt framgå vem som ska göra vad, när och hur och bygga på de övergripande målen i vårdplanen. I genomförandeplanen tydliggörs barnets umgänge med sina föräldrar och hur ofta barnet träffar sin socialsekreterare.

Barnet har rätt till relevant information om vad som händer, nästa steg i processen, när de ska träffa familjehemmet och hur kontakten med föräldrarna ska se ut. De behöver få veta om de ska gå kvar i förskola/skola alternativt informeras om de ska börja i en ny skola. Barnet behöver också få information om att vuxna kommer att samarbeta kring dem och att barnen

får möjlighet att vara delaktiga i genomförandeplanen. Det betyder konkret att barnets uppfattningar ska kunna påverka innehållet i planen och att barnet betraktar genomförandeplanen som sin egen. Det viktiga är att ta reda på så mycket som möjligt om barnets behov och vanor innan placeringen. Barnet behöver även få veta hur de första kontakterna med hemmet ska gå till, vem som följer med till hemmet första gången, hur och när själva placeringen inleds, vilka saker man får ta med sig. Barnet ska informeras om hur ett familjehem fungerar och vad de kan förvänta sig. Det kan vara en viktig skyddande faktor för missförhållande och som medför att barnet berättar om det inte fungerar i familjehemmet. Det är viktigt att inskolning planeras och om det är möjligt att föräldrar bjuds in att delta. Synpunkter som barnet lämnar ska dokumenteras och så långt som möjligt ska barnets uppfattningar beaktas. Det är viktigt att ge information till vårdnadshavare på olika sätt, så som muntligt och skriftligt och ge detta vid olika tidpunkter. Det är viktigt att vårdnadshavare får klart för sig förutsättningarna för vården, vilka rättigheter och vilket ansvar de kommer att ha för barnet under placeringstiden. Det kan handla om att de behöver ge sitt samtycke till att hämta ut mediciner, skriva under passansökan och hur de kan delta i barnets skolgång. Det är viktigt att vårdnadshavare får information om att de förlorar rätten till socialförsäkringsförmåner och om skyldigheten att bidra till barnets försörjning.

Uppföljning av placering

Uppföljning sker kontinuerligt och genom olika aktiviteter under placeringen, så som enskilt möte med barnet, möte med vårdnadshavare och familjehem. Men även möten med exempelvis skola och sjukvård.

Vårdplanen och genomförandeplanen ligger till grund för de halvårsvisa övervägandena och omprövningarna av vården. Vårdplanen ska revideras senast när barn varit placerat i två år och den ska särskilt avse barnets långsiktiga boende. Genomförandeplanen ska kontinuerligt revideras utifrån barnets utveckling och behov.

Socialnämnden är skyldig att minst en gång var sjätte månad överväga om vård i ett annat hem än det egna, som ges med stöd av SoL eller 2 § LVU, fortfarande behövs. Ett övervägande är inget formellt beslut utan ska betraktas som en information för att nämnden ska vara underrättad om vården. Övervägandet ska även vara framtidsinriktat och tydliggöra hur vården ska inriktas och utformas.

Socialnämnden ska i samband med detta överväga vårdnadsöverflyttningar när barnet varit placerad i samma familjehem under två år. Därefter ska nämnden överväga om det finns skäl att flytta över vården till familjehemsföräldrarna årligen.

Vårdas den unge på grund av eget beteende enligt 3 § LVU ska vården omprövas inom sex månader. Skyldigheten att ompröva vården gäller oavsett den unges ålder och om vårdnadshavaren eller den unge själv motsätter sig vården. Om den unge vårdas med stöd av både 2 och 3 §§ LVU ska vården både övervägas och omprövas. Detta bör lämpligen ske vid ett och samma tillfälle.

Matchning

Det är av största vikt att barnets behov matchas noga mot familjehemmets resurser, vilket formuleras i en matchningsutredning. Matchningen behöver också innehålla en redogörelse kring överväganden som gjorts för att placera barnet hos en anhörig eller annan närstående. En nära kontakt med föräldrar, syskon och nätverk ska möjliggöras för barnet. Hänsyn behöver även tas till barnets språkliga och kulturella bakgrund och även till barnets kontakt med hemmiljön och dess geografiska närhet.

I största möjliga mån ska syskon placeras tillsammans, om det gynnar barnen. Om detta inte kan ske ska socialnämnden verka för att syskonen placeras i närheten av varandra. Det är socialnämndens ansvar att syskonen kan upprätthålla en kontakt under vårdtiden, om det är till barnets bästa.

Placeringsformer

Placering i familjehem kan genomföras med stöd av beslut om vård enligt 4 kap. 1 § SoL och 6 kap. 6 § SoL då vårdnadshavare och den unge över 15 år samtycker till vården. Då samtycke saknas och en bedömning gjorts och det för barnets bästa är nödvändigt med vård sker vården med stöd av 2 och/eller 3 §§ LVU samt placeringsbeslut enligt 11 § LVU.

Privatplacering innebär att familjen som vill ta emot ett barn i sitt hem utreds och att ett beslut om medgivande att ta emot ett barn i sitt hem fattas enligt 6 kap. 6 § SoL. Ekonomisk ersättning utgår inte från socialnämnden vid privatplacering. Barnets behov ska utredas och om barnet bedöms vara i behov av vård utanför det egna hemmet är privatplacering inte möjligt. Socialnämnden behöver inte erbjuda familjen stöd eller överväga vårdnadsöverflytt vid privatplacering. Dock ska övervägande ske var sjätte månad.

Hälsoundersökning

Studier visar att barn som är placerade utanför det egna hemmet har sämre fysisk och psykisk hälsa än genomsnittet, både under placeringen och även senare i livet. Alla barn som placeras utanför det egna hemmet ska erbjudas en hälsoundersökning, om det inte är uppenbart obehövligt. Regeln omfattar alla barn under 18 år samt unga 18-20 år och avser både placeringar enligt SoL och LVU. Hälsoundersökningen ska omfatta områdena fysisk, psykisk och oral hälsa.

Vårdnadshavarens inställning

Underhållsskyldigheten för barnet är inte kopplad till vårdnaden utan till föräldraskapet. Efter ett beslut om placering för vård enligt SoL eller LVU har vårdnadshavaren kvar den juridiska vårdnaden om barnet, men rätten att bestämma i frågor som rör barnet påverkas i olika grad beroende på placeringens rättsliga grund.

Socialtjänsten har en långtgående skyldighet att informera barnets vårdnadshavare om förhållanden som rör barnet. Det gäller såväl vid en frivillig placering som vid en placering enligt LVU. Kontinuerlig information till vårdnadshavaren är särskilt viktig vid placering med stöd av SoL. Även vaga uppgifter om att barnet kan ha utsatts för missförhållande eller övergrepp måste bli kända för vårdnadshavaren.

Vårdnadshavarens roll vid en frivillig placering

Vid frivilliga placeringar påverkas inte den juridiska vårdnaden av barnet. Vården bygger i dessa fall på vårdnadshavarens samtycke. Det betyder inte att en vårdnadshavare ska avgöra alla frågor som uppkommer kring barnet. När det gäller barn som är frivilligt placerade får det bedömas i varje fall, vilka frågor som är att hänföra till daglig omsorg och vilka som kan anses vara av större dignitet.

Vårdnadshavarens roll vid en LVU- placering

Enligt 11 § första stycket LVU bestämmer socialnämnden om hur vården av barnet ska ordnas och var barnet ska vistas under vårddagen. Av fjärde stycket samma paragraf framgår vidare att nämnden ska bestämma om barnets personliga förhållande i den utsträckning som det behövs för att genomföra vården. I frågor som rör barnets personliga förhållande så som medicinsk vård eller behandling så har nämnden samma skyldigheter och befogenheter som vårdnadshavare normalt har. Socialnämnden har en skyldighet att i största möjliga utsträckning låta vårdnadshavare vara delaktiga i frågor som rör vården.

Samråd med annan kommun

Enligt 6 kap. 6 § SoL ska placerande kommun rådgöra med socialnämnden i den kommun som det tilltänka hemmet ligger i. Det innebär att socialnämnden ska ta kontakt med kommunen där familjehemmet är beläget. Om det tilltänka familjehemmet har en pågående placering från annan kommun har nämnden skyldighet att samråda med den kommunen. Formen för samråd kan variera. I enklare ärende räcker det med ett muntligt samråd men det som sagts bör antecknas. Om den som yttrar sig anser att ett hem inte är lämpligt för ett visst angivet barn bör den placerande nämnden fästa stor vikt vid denna bedömning. I de fall barn från ytterligare en kommun finns placerad i familjehemmet bör en kontakt tas med socialnämnden i den aktuella kommun om det som framkommit. Vid placering i annan kommun skickar vi information till socialtjänsten med information om att vi placerat ett barn i deras kommun.

Byte av skola

Forskning visar att en lyckad skolgång är den största enskilda faktorn som är avgörande för hur barn och unga får det senare i livet. För barn och unga som är placerade i samhällsvård är skolframgång oerhört viktigt. När barn och unga blir placerade i samhällsvård är det hemkommunens ansvar att säkerställa att barn får den utbildning de har rätt till. För att den rätten ska säkras krävs det att skola och socialtjänst samverkar på ett bra sätt och att eleven

blir delaktig i processen. Skövde kommun arbetar efter modellen, SAMS. Modellen är framtagen för att skapa en kontinuitet i skolgången och för att vara ett stöd till de som arbetar med placerade barn och unga i skola och i socialtjänsten.

För placerade barn som byter skola finns, precis som vid andra skolövergångar, en avlämnande och en mottagande skola. För att samverkan vid skolbyte ska fungera krävs kännedom om roller och ansvar hos både skola och socialtjänst. Stödet är avsett att utgöra ett konkret stöd för samverkan mellan socialtjänst och skola. SAMS övergripande syfte är att säkerställa en obruten skolgång för placerade barn och unga när placeringen medför skolbyte.

Stödet är framtaget gemensamt av Specialpedagogiska skolmyndigheten, Skolverket och Socialstyrelsen och innehåller konkret vägledning till rektorer, kommuner och socialtjänst. SAMS är indelad i fyra olika faser. Varje fas är dessutom indelad i olika steg. I varje steg beskrivs vad som ska göras och varför, samt vem som är ansvarig. Ansvaret är fördelat mellan rektorer vid avlämnande eller mottagande skola, utbildningsförvaltning samt socialtjänst.

Avbrott i förskola eller skola är en riskfaktor för framtida ogynnsam utveckling varför handläggare behöver prioritera att barnet kommer i gång i förskola/skola. Vid två tillfällen per år ska familjehemssekreterare ta kontakt med skola för uppföljning.

Ovanstående information gäller inte vid jourplaceringar.

Anmälan till skattemyndighet – folkbokföring

I samband med placeringen skall socialnämnden ansvara för att anmälan om flyttning görs snarast möjligt. Sker inte folkbokföring på den nya orten får placeringskommunen betala skolavgiften för barnet om det nya hemmet ligger i annan kommun. I första hand ombeds föräldrarna att själva göra flyttningsanmälan. Om föräldrar inte gör det kan familjehemsföräldrar/familjehemssekreterarna utan hinder av sekretess anmäla att barnet flyttat till deras adress. Skattemyndigheten fattar sedan beslut med anledning av flyttningsanmälan och med tillämpning av förvaltningslagens bestämmelser. Detta innebär att föräldrarna får information och möjlighet att yttra sig innan beslutet tas.

Familjehemmets sociala förmåner från Försäkringskassan

När ett barn placeras för vård utanför hemmet förlorar vårdnadshavaren rätt till socialförsäkringsförmåner som är knutna till den som har barnet i sin vård. Det är viktigt att vårdnadshavarna får information om detta i god tid samt om den eventuella ersättning som vårdnadshavaren ska betala till socialnämnden för barnets försörjning.

Tillfällig föräldrapenning

Familjehemsförälder har rätt till tillfällig föräldrapenning på samma sätt som biologiska föräldrar (4 kap. 2 § b AFL).

Allmänt barnbidrag

När ett barn placeras i familjehem ska socialnämnden informera Försäkringskassan om att barnet är placerat i familjehem och att barnbidraget ska utbetalas till familjehemsföräldrarna

(16 kap. 18 § Socialförsäkringsbalken). Om barnet vårdas med stöd av SoL eller LVU ska barnbidraget utbetalas till familjehemmet och omkostnadsersättningen reduceras med motsvarande belopp.

Det familjehemsplacerade barnet berättigar inte till flerbarnstillägg (2 a § lagen om allmänt barnbidrag). Om det finns särskilda skäl får barnbidraget på begäran av socialnämnden betalas ut till den andra av föräldrarna eller någon annan lämplig person eller till nämnden (Lag 2013:1018). Socialnämnden ansvarar även för att meddela Försäkringskassan om barnet omplaceras eller flyttar hem.

Bostadsbidrag

Familjehemmet kan vara berättigat till bostadsbidrag för det placerade barnet. Även föräldrar som har barnet boende hos sig för regelbundet umgänge kan ha rätt till bostadsbidrag. Närmare upplysningar om aktuella regler för bostadsbidrag finns hos Försäkringskassan.

Studiemedel

Enligt studiestödsförordningen 2 kap. 33 § ska socialnämnden på samma sätt meddela Centrala studiestödsnämnden om utbetalning av studiebidrag till familjehemmet. Studiehjälp skall betalas ut till den studerandes föräldrar eller någon annan vårdnadshavare enligt samma grunder som tillämpas vid utbetalning av allmänt barnbidrag. Om den studerande är myndig, skall dock studiehjälpen betalas ut till honom eller henne själv. Om en förvaltare enligt föräldrabalken har förordnats för den studerande, skall studiehjälpen betalas ut till förvaltaren, om det ingår i uppdraget. Detta gäller upp tills det placerade barnet blir myndigt vid fyllda 18 år. Från och med 18 år är det fråga om familjehemsvård av en vuxen och då med särskilda regler.

Socialnämnden är också skyldig att omgående underrätta Försäkringskassan vid placering med anledning av att Försäkringskassan skall pröva föräldrars fortsatta rätt till eventuellt underhållsstöd. Enligt reglerna för underhållsstöd skall förälder som har underhållsstöd endast behålla stödet om en placering inte pågår under en hel kalendermånad. Oavsett vilken form en placering har och hur lång tid den är planerad att pågå skall detta meddelas via särskild blankett till Försäkringskassan. När placering upphör skall Försäkringskassan underrättas.

Högekostnadsskydd för läkarvård och mediciner

Samtliga barn i familjehemmet, inklusive det familjehemsplacerade barnet, omfattas av ett gemensamt högekostnadsskydd för läkarvård respektive medicin.

SOCIALNÄMNDENS OCH FAMILJEHEMMETS SKYLDIGHETER

Samråd/samarbete med familjehemmet

Barn och unga som placeras i familjehem behöver ett gott omhändertagande. Det ställs stora krav på familjehemsföräldrarna när de ska införliva barnen i sina egna familjer och hantera de

placerade barnens svårigheter samt ha en positiv inställning till barnets föräldrar. Familjehem och jourhem har rätt till stöd och hjälp för att kunna hantera sitt uppdrag. Enligt 6 kap. 7§ SoL har socialnämnden skyldighet att lämna de biologiska föräldrarna samt familjehemmet, råd, stöd och annan hjälp när det gäller barnet.

Familjehemets informationsskyldighet

En motsvarande skyldighet för familjehemsföräldrarna att samråda med nämnden finns i 6 kap. 4 § SoL. Detta innebär att nämnden och familjehemmet skall planera vården i samråd. Vidare innebär det en skyldighet för familjehemmet att hålla nämnden underrättad om alla förändringar gällande barnet samt familjehemets förhållanden. En sådan viktig förändring är till exempel om familjen tänker ta emot ytterligare ett barn eller en vuxen i hemmet, sjukdom i familjehemmet, skilsmässa och arbetslöshet.

Sekretess

Familjehemsföräldrar betraktas inte som anställda inom socialtjänsten och omfattas därför inte av sekretesslagen. De kan således inte ställas till rättsligt ansvar om de röjer sekretessbelagda uppgifter. Därför är det viktigt att de informeras om den moraliska tystnadsplikt som följer med uppdraget och att de hanterar känsliga uppgifter om barn och föräldrar med stor försiktighet. De kan därför, som alla andra föräldrar, lämna de uppgifter om barnet, som behövs vid kontakter med exempelvis skola och barnomsorgen. När familjehemmet får sitt uppdrag är det viktigt att understryka att de handskas försiktigt med uppgifterna om barnet och dess anhöriga. Detta tas upp som en särskild punkt i avtalet.

Överflyttning av ärende till annan kommun

En kommun som beviljat insatser ska behålla ansvaret för insatserna (2 kap. 4 § SoL) tills de två aktuella kommunerna eventuellt kommer överens om överflyttning av ärendet och den enskilde samtycker till det.

Enligt 2 kap. 10 § SoL kan en kommun som anser att ett ärende ska flyttas över till en annan kommun begära det hos den andra kommunen. Ärendet ska då flyttas över om den som berörs av ärendet har starkast anknytning till den andra kommunen och det med hänsyn till den enskildes önskemål, hjälpbehovets varaktighet och omständigheterna i övrigt framstår som lämpligt.

En sådan begäran ska vara skriftlig. Den andra kommunen ska skriftligen och utan dröjsmål meddela sin inställning.

Om berörda kommuner inte är överens om att flytta över ärendet, får den kommun som begärt överflyttning ansöka om det hos Inspektionen för vård och omsorg. Inspektionen för vård och omsorg ska pröva ansökningen så snart som möjligt.

Behandlingsutskottet är beslutsfattare.

TILLSYN, STÖD, UTBILDNING OCH HANDEDNING

Tillsyn

Socialnämndens tillsynsansvar för nämndens placeringar framgår av 6 kap. 7 § SoL. Nämnden har dessutom tillsynsansvar för privata placeringar. Med tillsyn menas att nämnden skall vara väl förtrogen med hur barnet har det i familjehemmet och barnet skall känna sin socialsekreterare. Barnet ska ha en särskild utsedd socialsekreterare. Socialsekreteraren ska besöka barnet regelbundet i den omfattning som är lämplig utifrån barnets behov och önskemål. Av paragrafen följer också att barnet och föräldrarna ska få tydlig information om vem som är barnets socialsekreterare och hur man kan nå socialsekreteraren. Enligt Socialstyrelsens allmänna råd bör socialsekreterare besöka barnet minst fyra gånger om året (SOSFS 2012:11). För att ha god och trygg relation till barn krävs oftast betydligt tätare besök. En frekvens på besök var sjätte vecka är oftast lagom. I uppstarten av en placering samt vid bekymmer kring placeringen kan barnets socialsekreterare behöva besöka barnet oftare.

Socialnämnden ska särskilt uppmärksamma barnets hälsa, utveckling, sociala beteende, skolgång samt relationer till anhöriga och andra närstående (6 kap. 7b§ SoL).

Utbildning

Socialnämnden ska tillhandahålla den utbildning som behövs för dem som nämnden avser att anlita för vård av barn i familjehem eller jourhem (6 kap. 6 c § SoL). Utbildning tillhandahålls normalt av sektor socialtjänst på initiativ av familjehemssekreterare eller socialsekreterare. Om utbildningen sker på familjehemsföräldrarnas arbetsdagar skall ersättning för förlorad arbetsförtjänst utges. Nya familjehem erbjuds grundutbildning, ” Ett hem att växa i”. Socialtjänsten ska verka för att alla familjehemsföräldrar och jourhemsföräldrar kontinuerligt får den utbildning som de behöver.

Handledning

Familjehemssekreterare ger ärendehandledning men vid behov av extern handledning beslutas särskilt om sådan till familjehem. Handledning ska erbjudas vid behov.Handledningens omfattning och kostnader skall dokumenteras i familjehemmets akt.

Beslutsfattare: Socialsekreterare/familjehemssekreterare

ERSÄTTNING TILL FAMILJEHEMMEN

Socialnämnden i Skövde använder sig av Svenska Kommuner och Regioners (SKR:s) rekommendationer/cirkulär för beräkning av arvoden och omkostnadsersättning. Ersättningsnivån justeras årligen av SKR för att följa löneutvecklingen. I vissa fall kan arvodet och omkostnadsersättningen vara förhöjd. Enskilda bedömningar behöver göras för vissa familjehemsföräldrar och barn som placeras. Barn som placeras i ett familjehem ska inte särbehandlas från familjens egna barn. Det är viktigt att i utredningen av familjehemmet diskutera och informera om tilläggskostnader och samtidigt ta reda på familjens vanor kring

semesterresor eller aktiviteter för att det ska vara klart vilka eventuella tilläggskostnader som kommer att tillkomma under placeringen.

Ett nytt avtal upprättas i början av uppdraget och skrivs om utifrån nya rekommendationer från SKR och nya bedömningar vad gäller omkostnadsersättningen.

Arvode

Arvode är en ersättning för den arbetsinsats uppdraget kräver. Genom arvodet ersätts familjehemmet för sitt arbete och den tid som uppdraget för med sig. En familjehemsförälders åtagande är att fungera som förälder i vardagssituationer, gå på föräldramöten, delta i utvecklingssamtal i förskola/skola, besök hos tandläkare och läkare och ta emot företrädare för socialnämnden och delta i fortbildning och handledning. Arvodet är en skattepliktig inkomst, som beskattas som inkomst av tjänst och redovisas i deklarationen. Det kan fördelas mellan familjehemsföräldrarna och utbetalas till en av dem enligt deras önskemål. Arvode grundar sig på beräkning i SKR:s cirkulär och följer löneutveckling i vårdirken som vårdare och barnskötare. Det innebär att arvodet omräknas varje år med den procentsats som motsvarar den senaste kända genomsnittliga löneökningen för dessa yrkesgrupper. Om det är motiverat kan arvodet när som helst under placeringen förändras.

Uppdraget att vara familjehem är inte semestergrundande, däremot är det sjukpenning- och pensionsgrundande. Det berättigar inte till tjänstepension.

Tiden med familjehemsuppdraget ger inte rätt till A-kassa.

Kompensation för förlorad arbetsinkomst

Kompensation för inkomstbortfall på hel-/deltid bör eftersträvas i inledningsfasen av en placering för att möjliggöra en god inskolning i familjehemmet. Ställer placeringen så höga krav på familjehemmet att förvärvsarbete inte kan komma ifråga helt eller delvis så bör ersättning utgå till familjehemmet. Ersättning för förlorad arbetsinkomst kan även komma ifråga vid akuta kriser i familjehemmet. Nivån på förlorad arbetsinkomst ska kunna styrkas. För de som har en anställning så ska de lämna in kopia av lönespecifikation. Uppgift ska lämnas om arbetsgivare och löneförrättare. Vid arbete i eget företag lämnas deklaration samt F-skattsedel. Vid uppbärande av a-kassa lämnas kopia av utbetalningsspecifikation vid varje utbetalningstillfälle. Familjehemsersättning utbetalas samtidigt under den tid familjehemsförälder måste vara hemma från sitt arbete.

Spädbarnsplaceringar ställer som regel sådana krav på omvårdnad att en av familjehemsföräldrarna bör avstå från sitt förvärvsarbete. Eftersom föräldrapenning inte utgår till familjehemsföräldrar skall familjehemmet erhålla ersättning för förlorad arbetsinkomst tills barnet kan börja förskola. Även i dessa fall skall ordinarie familjehemsersättning samtidigt utbetalas.

Omkostnadsersättning

Omkostnadsersättning är varken sjukpenning- eller pensionsgrundande. Omkostnadsersättningen är till för att täcka de merkostnader som familjehemmet har. Omkostnadsersättningen till familjehemmet delas upp i utgiftsposterna grundkostnader (livsuppehälle och bostad) och tilläggskostnader. Omkostnadsersättning grundar sig på beräkning i SKR:s cirkulär.

Till livsuppehälle hänförs kostnader för mat, förbrukningsvaror, hälsa, hygien, kläder, skor, lek, fritid, husgeråd och inventarier, TV och radio, dagstidning, telefon, hushållsel, försäkringar och fickpengar.

Avdrag i omkostnadsersättningen sker alltid då familjehemmet erhåller barnbidrag/studiebidrag.

Familjehemsföräldrarna ska spara av omkostnadsersättningen så att den täcker kostsamma fritidsintressen, cykel, moped, körkort, dator och semesterresor. Familjehemmet bör även tänka på att spara pengar till barnets körkort, konfirmation och student.

Tilläggskostnader

Ersättning för tilläggskostnader bör så långt som det är möjligt förutses och betalas ut i form av schablonbelopp per månad. De tilläggskostnader som utbetalas skall enbart avse faktiska kostnader och vara förankrade i en genomförandeplan för barnet som placerats. Familjehemssekreterare fattar beslut om tilläggskostnader som inte överstiger 50% per år av prisbasbeloppet.

Det finns två typer av tilläggskostnader, dels tilläggskostnader som är återkommande varje månad, dels kostnader som är av engångskaraktär.

Återkommande tilläggskostnader kan med fördel läggas in i den månatliga omkostnadsersättningen eftersom det är en summa som är återkommande varje månad. Den beräknas utifrån barnets individuella behov och ska läggas till den månatliga omkostnadsersättningen, underlag ska finnas. Det kan handla om: barnomsorgsavgift, resekostnader för fritidsaktiviteter och umgängesresor till föräldrar eller andra närstående, specialkost, återkommande medicinering, månatliga kostsamma fritidsaktiviteter.

Särskilda kostnader

En del utgifter för familjehemmen skall inte läggas in som schabloniserad tilläggskostnad. Det kan vara exempelvis dyrare sportutrustning, moped, cykel, extrasäten till bil, tillbyggnad och längre resor. Principen om att barn som placeras i familjehem inte får särbehandlas i familjehemmet behöver vägas in redan vid placeringen.

Persontransporter

Frågan om familjens förmåga att klara hushållets persontransporter bör vara klarlagd inför placeringsbeslutet.

Normalt uppstår ett problem när familjehemmet har tre barn som brukar åka i familjens bil och ytterligare barn inte kan få plats.

Följande lösningar finns:

- I första hand undersöks möjlighet att köpa extrasäten till befintlig bil.
- Familjehemmets extrakostnader för lån till inköp av ytterligare bil eller minibuss tillgodoses genom omkostnadsersättning för räntekostnader. Ersättningen skall hanteras månadsvis och utbetalas via lönesystemet.

Olika skäl kan göra att familjehemmet inte vill binda sig för en kostnad som beskrivs ovan. Placeringen kanske uppfattas för kortvarig eller annat förhållande kan göra den inställningen motiverad. I sådana situationer kan familjen få hjälp med kostnader för korttidsleasing. Resornas ändamål och omfattning skall vara noga dokumenterade för att extra omkostnadsersättning skall utgå.

Familjehemssekreterare fattar beslut om särskilda kostnader som inte överstiger 50% per år av prisbasbeloppet.

Avlastning

Avlastning för familjehemmet utgörs i första hand placering på korttidshem i de fall barnet tillhör LSS. Även annan form av avlastning kan komma ifråga så som avlastningsfamilj. Handläggare värderar behovet av avlastning och beaktar särskilt hur det påverkar barnet.

Enhetschef är beslutsfattare.

Ersättning under planerad och oplanerad frånvaro

Om den placerade avviker från eller korttidsplaceras utanför familjehemmet för till exempel sjukvård, skola på annan ort, tillfällig placering på HVB, annan vård eller besök hos biologiska föräldrar bör arvode och omkostnadsersättning utbetalas oavkortat under de första 14 dagarna av varje frånvaro och därefter reduceras med 50 %. Efter en månads frånvaro bör prövning ske i varje enskilt fall.

Basutrustning

Då barnet placeras i familjehemmet skall barnet vara försedd med kläder för den närmaste årstiden. Dessutom skall familjehemmet vid behov kunna utrustas med övrig utrustning som barnet behöver. Vad som behöver köpas beror på hur behovet ser ut, vad barnet redan har och hur länge placeringen förväntas pågå. Det är lämpligt att barnet och familjehemmet i samråd med socialtjänsten gemensamt planerar vad som ska inhandlas. Familjehemmet uppvisar kvitto på inköpen och får därefter ersättning utbetalat till sig. Den utrustning som

socialnämnden bekostar tillhör det placerade barnet och om/ när barnet flyttar hem eller till annat familjehem, följer möblerna med barnet.

Försäkring

Vid uppdragets start ska familjehemmet informeras om att de måste kontrollera att barnet i samband med placeringen blir inskriven i familjehemmets hemförsäkring. Om hemförsäkringen saknar allriskskydd ska den kompletteras med detta. Beträffande sak- och personskador som orsakats av det placerade barnet i familjehemmet uppmanas familjehemmet att i första hand använda sin hemförsäkring, varvid socialnämnden står för självriskan.

Kostnad för saksador som inte uppgår till självrisknivån i försäkringen står sektor socialtjänst för i skälighets omfattning. Denna möjlighet till ersättning skall dock inte anges som kontraktsvillkor.

Familjehemmet bör i sin hemförsäkring ha en så kallad, ”otursförsäkring” eller allriskförsäkring. Vid större skador skall ansvarsförsäkring som Skövde kommun tecknat utnyttjas. För skador som uppkommit och är ersatta av aktuella försäkringsbolag och av kommunens försäkring och försäkringsfrågan är att anse som utagerad gäller följande, juridiskt sett är kommunen inte skyldig att ersätta familjehemmet något ytterligare. I det enskilda fallet kan det dock ses i kommunens intresse att ersätta vissa delar. Detta med hänsyn till framtida rekrytering av familjehem.

Det åldersavdrag som gjorts av försäkringsbolagen ersätts inte. Det kan däremot vara lämpligt att beakta de övriga utgifter som uppkommit i samband med skada.

Vid jourfamiljehemsplacering folkbokförs barnet ej hos jourfamiljehemmet, därav kan barnet inte skrivas in i hemförsäkringen.

Barns pensionsförmåner

Barnet har rätt till barnpension om den ena eller båda föräldrarna är avlidna. Barnpensionen utgår enligt bestämmelserna i det allmänna pensionssystemet. Barnet kan också ha rätt till pension från annat håll som privata pensionsförsäkringar. Den av barnets föräldrar som lever ska ansöka om och uppbära pension för barnets räkning. Om inget annat bestämt kommer barnpensionen att utbetalas till den efterlevande föräldern. Om båda föräldrarna är avlidna ska barnets vårdnadshavare ansöka om pensionerna. Socialnämnden har inte rätt att uppbära barnets pensionsförmåner och kan inte kräva att den efterlevande föräldern ska betala utöver vad kommunen lagligen har rätt att ta ut i ersättning för barnets vård. För att säkerställa att pensionen kommer det placerade barnet till godo är socialnämnden enligt 5 kap 3 § p 3 SoF skyldig att alltid göra en anmälan till överförmyndarnämnden i barnets folkbokföringskommun. Har barnet barnpension ska pensionen fonderas av överförmyndaren, som ska se till att pengarna kommer barnet till godo.

Barnets sparpengar

Då familjehemsföräldrarna eller de särskilt förordnade vårdnadshavarna, sparar pengar för barnets räkning är detta likställt med att ge barnet en penninggåva. Ett barns vårdnadshavare, ansvarar för att barnets pengar förvaltas och används på ett sätt som är till nytta för barnet. Detta gäller oavsett hur barnet fått dessa pengar. En förälder som är vårdnadshavare kan således komma över och använda barnets tillgångar. Föräldrar som inte är vårdnadshavare kan inte få tillgång till barnets pengar. Familjehemsföräldrar som sparar för barnets räkning bör lämpligen spara i eget namn. Pengarna kan sedan ges som gåva när barnet blir myndigt eller senare.

Om man sparar för barnets räkning i barnets namn, men samtidigt vill spärra pengarna, ska detta anmäla till överförmyndaren att förvaltningen av egendomen ska stå under överförmyndarens kontroll. En sådan skriftlig begäran ska göras redan innan sparandet börjat eller gåvan skänkts. Begäran kan inte göras i efterhand. Om barnet avlider kommer barnets tillgångar att tillfalla barnets dödsbo.

Arv och testamente

Familjehemsplaceringar och överflyttning av vårdnaden ändrar inte på arvsordningen. Barnet ärver sina biologiska föräldrar, oavsett om dessa är vårdnadshavare för barnet eller ej. Barnet ärver även övriga anhöriga på samma sätt som barn som växer upp med sina föräldrar. Om familjehemsföräldrar eller särskilt förordnade vårdnadshavare vill att barnet ska ärva dem måste de upprätta testamente till förmån för barnet.

Ungdomars kostnadsansvar

Ungdomar som under placeringstiden får inkomst av eget arbete medan de bor kvar i familjehemmet bör, som andra ungdomar i den situationen, bidra till sina grundkostnader så som uppehälle och bostad. Vad som är rimligt för den unge att betala bedöms med vägledning av Konsumentverkets publikationer. Om den unge arbetar och betalar en del av sina kostnader själv ska familjehemmets ersättning omprövas och reduceras.

Uppsägning

Vid såväl familjehemmets som socialnämndens uppsägning av uppdraget gäller normalt 1-3 månaders uppsägning.

Familjehemmet säger upp sitt uppdrag:

- arvode och omkostnadsersättning utbetalas så länge barnet är kvar i familjehemmet.

Socialnämnden säger upp familjehemmet:

- arvode utbetalas under hela uppsägningstiden.

Omkostnadsersättning utbetalas så länge barnet är kvar i familjehemmet samt med 50 % under 14 dagar efter att barnet/den unge flyttat, dock längst uppsägningstiden ut.

Om familjehemsföräldrarna separerar

Familjehemsföräldrar som separerar får inte själva bestämma hos vem av dem som det placerade barnet ska bo hos. Socialnämnden måste göra en ny utredning i frågan och fatta ett nytt placeringsbeslut.

Kostnader för föräldrar

Utgångspunkten för fastställande av vårdkostnader för föräldrar återfinns i 8 kap. 1 § 2st SoL. Föräldrar är skyldiga att i skäligen utsträckning delta i barnets försörjning. Socialnämnden får i dessa fall begära in det underhållsstöd som avser den underårige. Underhållsstöd uträknas och får enligt 6 kap. 2 § 2 st SoL inte överstiga vad som för varje tid motsvarar underhållsstödbeloppet enligt 18 kap. 20 § Socialförsäkringsbalken.

Beslut om vårdavgift

Nämndens beslut om vad en förälder skall betala i ersättning till kommunen kan inte överklagas med förvaltningsbesvär. Enligt tidigare beslut av socialnämnden beslutas inte om ersättning under 100 kronor per förälder och månad. Den som är ersättningskyldig ska snarast efter beslut underrättas om sin avgift.

Ansökan om överflyttning av vårdnad

Socialnämnden har en allmän skyldighet att bevaka och initiera frågor som rör vårdnaden för barn. Om det finns anledning för socialnämnden att väcka talan när det gäller vårdnad, umgänge eller förmyndarskap ska nämnden göra en framställan eller ansökan om det till domstol dit ärendet tillhör. Bestämmelserna finns reglerade i Socialtjänstförordningen 5 kap. 2 § Sof och i 6 kap 8 § Föräldrabalken.

Om barnet varit placerat mer än två år i ett och samma familjehem är socialnämnden skyldig att överväga en vårdnadsöverflytt. Om nämnden i sina övervägande finner skäl till att det kan vara lämpligt med en överflytt av vårdnaden ska utredning inledas som klarlägger om socialnämnden ska lämna in stämningsansökan till domstol. Tanken är att barn och unga som känner en större trygghet och känslomässig förankring samt rotat sig i familjehemmet inte ska ryckas upp till otrygga förhållanden. En överflyttning av vårdnaden ska kunna genomföras om vårdnadshavare inte brytt sig om barnet eller endast haft en sporadisk kontakt med barnet under familjehemsplaceringen eller om umgänget varit uppsplitande och svårt för barnet. Om umgänget fungerat tillfredställande med en god kontakt och barnet har en god anknytning till sina biologiska föräldrar ska en talan om vårdnad inte väckas. Inte heller förrän det är ordentligt utrett att familjehemsföräldrarna verkligen vill ta över vårdansvaret för barnet. Barnets egen inställning och att de har en sådan anknytning till familjehemmet att det uppfattar det som sitt eget hem har en stor betydelse för beslutet.

Socialnämnden kan också ansöka hos domstol om att särskilt förordnad vårdnadshavare övertar vårdnaden p.g.a. förälders olämplighet som vårdnadshavare enligt 6 kap. 7 § FB. Vid

vårdnadsöverflyttning ska uppföljning ske en gång per år i avsikt att tillvarata det placerade barnets intresse samt se över den ekonomiska situationen. De har också rätt till fortsatt råd och stöd från placerande kommun. Däremot behöver socialnämnden inte följa vården och inga överväganden eller omprövningar behöver göras.

I vårdnadsöverflyttade ärenden där tvist uppstår mellan familjehemmet och biologföräldrarna och advokat- och/eller rättegångskostnader uppkommer, kan socialnämnden, i de fall det bedöms lämpligt, ersätta familjehemmet med självriskan samt det överskjutande belopp som försäkringen inte gäller.

Konsulentstöd familjehemsvård

Med konsulentstöd familjehemsvård avses familjehemsvård där ett företag eller annan juridisk person genom kontrakt påtar sig vissa uppgifter gentemot socialnämnden som placerar ett barn i familjehem. Först och främst gäller det själva rekryteringen av lämpligt hem. Det gäller också underlag för socialnämndens utredning om det föreslagna familjehemets lämplighet som familjehem och beträffande hemmets förmåga när det gäller ett visst barn. För att säkerställa familjehemets fortsatta förmåga ingår normalt i företaget/stiftelsens åtaganden att stå för kontinuerligt stöd till familjehemmet och tillhandahålla handledning och avlastning. För detta tar företaget/stiftelsen ut ersättning från socialnämnden.

Anlitande av konsulentstöd familjehemsvård skall ske restriktivt eftersom den höga kostnadsnivån vid långvarig familjehemsvård kvarstår under flera år och även efter det att behovet av det särskilda konsulentstödet minskat eller upphört. När det gäller genomförandet och uppföljning av vården har socialtjänsten samma ansvar för barnen i de konsulentstödda hemmen som för övriga placerade. Socialnämnden ska på vanligt sätt noga följa vården och svara för omprövningar eller överväganden. Socialnämnden har samma ansvar för det placerade barnet även om hemmet har rekryterats av och får stöd från en enskild verksamhet. Den enda skillnaden jämfört med en ”vanlig” familjehemsplacering är att råd, stöd och annan hjälp enligt 6 kap. 7 § SoL även ges till familjehemmet av den konsulentstödda verksamheten. Vid placering av barn där en längre placeringstid bedöms möjlig ska möjligheterna till förhandling med den konsulentstödda verksamheten om avslutning eller nedsättning av deras engagemang och arvode efter en viss tid diskuteras.

Socialnämndens ansvar

Socialnämnden har ett omfattande ansvar för att barn och unga i samhällsvård har en trygg och säker vård. Vid misstänkta eller konstaterade missförhållanden ska utredning enligt 11 kap. 1 § SoL alltid inledas och skyddsbedömning göras. Barnets egna socialsekreterare behöver ha tid och möjlighet att utveckla sin relation till barnet för att barnet ska våga berätta om det inte står rätt till. Gällande dokumentationen i barnets akt ska även diffusa iakttagelser och signaler som socialsekreteraren uppmärksammar nedtecknas. Det är viktigt att samarbeta med andra vuxna kring barnet så som förskola/skola eller andra personer i barnets närhet.

Om man inleder en utredning enligt 11 kap. 1 § SoL ska vårdnadshavare, om särskilda skäl inte talar emot det och familjehemmet snarast informeras om detta. Om missförhållandena består av misstänkt brott mot barn ska polis och åklagare konsulteras innan information ges till familjehemmet. Socialnämnden bör polisanmäla brott mot barn, vilket framgår av socialstyrelsens allmänna råd. När ett barn berättar om missförhållanden ska detta tas på allvar. Barnet ska informeras om när familjehemmet ska få del av informationen.

Barnet eller vårdnadshavare måste alltid underrättas om förhållanden som har betydelse för dennes inställning att låta barnet vara kvar i familjehemmet. När barnet är placerat med stöd av 4 kap. 1 § SoL blir det särskilt tydligt eftersom vårdnadshavaren måste få fatta välgrundade beslut om de ska låta vården fortgå eller om barnet ska flytta hem. Om barnet misstänks vara utsatt för övergrepp i någon form, även om uppgifterna är vaga, ska vårdnadshavaren informeras omgående. Även om övergreppet inte är säkerställt har JO uttalat att sådana handlingar under pågående vård inte ska undanhållas vårdnadshavare om barnet (JO dnr 2013-1998).

Umgänge

I både SoL och LVU framkommer det att vården ska bedrivas på ett sådant sätt att det främjar umgänget med vårdnadshavare och andra närstående. Ett barn ska ha rätt till umgänge med den förälder som den inte bor tillsammans med (6 kap. 15 § FB). Lagstiftningen betonar vikten av regelbundna och täta kontakter med föräldrar och vårdnadshavare under placeringstiden. Om socialtjänsten och vårdnadshavarna har olika meningar om umgänget är det vid vård enligt SoL vårdnadshavarna som har bestämmanderätten. Vid vård enligt LVU kan socialnämnden besluta att med stöd av 14 § LVU reglera umgänget om så behövs med hänsyn till ändamålet med vården.

Det är viktigt att umgänget planeras tillsammans med föräldrar, familjehem och nedtecknas i barnets genomförandeplan. Socialnämnden har ansvar för att barnets eller den unges behov av umgänge med föräldrarna tillgodoses. I vilka former och hur omfattande umgänget bör vara får bedömas från fall till fall och kan behöva variera över tid. Socialnämnden har ett särskilt ansvar i de fall föräldrarna själva inte gör tillräckligt stora ansträngningar för att träffa sina barn. Föräldrarna kan behöva få stöd och hjälp från nämnden med både personlig och ekonomisk hjälp för att kunna umgås med barnet under vårddagen. I socialnämndens ansvar ligger också att verka för att familjehemsföräldrar medverkar till en positiv kontakt mellan föräldrar och barn upprätthålls. Familjehemmet kan inte motsätta sig att barnet träffar sina föräldrar, utan i uppdraget ingår att familjehemmet ska medverka till kontakt mellan föräldrar och barn.

Under juli 2022 så införs en ny möjlighet i lagen för socialnämnden att besluta att vårdnadshavare och föräldrar ska lämna drogtest inför umgänge och inför prövningen av om vård enligt LVU ska upphöra.

Umgängesbegränsning enligt LVU

Om socialnämnden inte kan komma överens om umgänget med vårdnadshavare ska en umgängesbegränsning göras med stöd av 14 § 1st LVU. Ett umgänge med en vårdnadshavare får aldrig begränsas utan en formell umgängesbegränsning då beslutet garanterar rättssäkerhet för den enskilde, beslutet är överklagningsbart. Umgängesbegränsning ska tillämpas strikt och inte pågå längre än nödvändigt. JO har uttalat sig negativt både kring begränsningar i brev och telefonkontakt samt om det funnits krav på att tala svenska vid umgänge. Det ska i sådana fall föreligga umgängesbegränsning av kortvarig natur av rättssäkerhetsskäl.

Skäl för umgängesbegränsning med stöd av 14 § 1st LVU är om föräldrar ingriper i vården på ett otillbörligt sätt vid ex missbruk eller psykisk sjukdom eller kräver ett så omfattande umgänge med barnet att vården blir verkningslös. Andra faktorer kan vara att barnet uppvisar rädsla för föräldern, om det finns risk för att barnet utsätts för övergrepp eller om det finns risk att föräldern avser att avvika med barnet. Socialnämnden får besluta om umgänget ska ske i närvaro av kontaktperson eller om total umgängesbegränsning under viss tid eller tills vidare. Vid umgänge med andra personer gäller befogenheter i 11 § LVU. Umgängesinskränkning övervägs var 3:e månad.

Hemlighållande av vistelseort

I vissa särskilda fall kan socialnämnden behöva hemlighålla för föräldrar var barnet placeras. Socialnämnden kan med stöd av 14 § 2st LVU besluta att den unges vistelseort inte ska röjas för föräldrar och vårdnadshavare. Ett sådant beslut kan fattas om beslut om umgängesbegränsning enligt 14 § 1st LVU föreligger och ska endast fattas undantagsvis. Hemlighållande av vistelseort övervägs var 3:e månad

Flyttningsförbud

Socialnämndens ordförande kan fatta ett beslut om tillfälligt flyttningsförbud enligt 27 § LVU. Om det är sannolikt att ett flyttningsbeslut behövs och rättens beslut om flyttningsbeslut inte kan avvaktas med hänsyn till risken för den unges hälsa och utveckling. Om socialnämndens ordförande har fattat beslut om flyttningsbeslut enligt 27 § LVU ska beslutet underställas förvaltningsrätten inom en vecka och anmälas till socialnämndens nästa sammanträde. Om förvaltningsrätten fastställer ett beslut om tillfälligt flyttningsförbud, skall socialnämnden inom två veckor från dagen för förvaltningsrättens beslut ansöka om flyttningsförbud enligt 24 § LVU. Beslutet är inte överklagningsbart

Flyttningsförbudet ska övervägas minst var tredje månad. JO har uttalat att flyttningsbeslut ska ses som en temporär åtgärd och att beslutet inte kan ersätta en ansökan om vård enligt 2 § LVU. Ett flyttningsförbud kan också göras i avvaktan på en vårdnadsöverflytt.

Förutsättningar för flyttningsförbud är att själva flytten är skadlig för barnet.

Hemförhållandena kan vara utan anmärkning. Ett barn som vistats en lång tid i samma hem ska inte behöva flytta utan tungt vägande skäl. Viktiga aspekter att beakta är känslomässiga bindningar, ålder på barnet, utvecklingsgrad och vårdnadshavarens kontakter med barnet under placeringstiden. Reglerna i 24-26 §§ LVU har betydelse för frivilliga placeringar och privatplaceringar. Reglerna kan endast tillämpas vid placering i ett annat hem än det egna.

Omplacering

En utredning enligt 11 kap. 1 § SoL behöver inledas om barnet behöver omplaceras eller är i behov av ytterligare insatser. Forskning visar att omplacering av barn och unga i samhällsvården medför en stark risk för negativ prognos senare i livet. Sammanbrott i vården kan skifta mellan hemgång och ny placering eller från flera uppbrott från familjehem. När en placering är gjord med stöd av 4 kap. 1 § SoL kan inte barnet omplaceras utan samtycke från vårdnadshavare eller unga över 15 år. Vårdnadshavare och unga över 15 år kan ansöka om annan placering enligt 4 kap. 1 § SoL vilket föranleder att utredning enligt 11 kap. 1 § SoL ska inledas. Om barnet eller den unge är placerad med stöd av LVU är det socialnämnden som bestämmer hur vården skall ordnas och var den unge ska vistas under vårdtiden enligt 1 § LVU. Det betyder inte att vårdnadshavare och unga över 15 år fräntas allt inflytande. Om vårdnadshavare och den unge begär en omplacering behöver frågan hanteras genom ett formellt beslut då 11 § LVU är ett överklagningsbeslut.

Frivillig placering

Om en placering genomförs med stöd av 4 kap. 1 § SoL och vårdnadshavare eller ungdom över 15 år begär att vården ska upphöra ska placeringen avslutas. Om det utifrån barnets bästa inte är lämpligt behöver handläggaren bedöma om det föreligger påtaglig risk för att barnets eller den unges hälsa och utveckling skadas. Ett ställningstagande behöver då göras om barnet behöver omhändertas enligt 6 § LVU eller om en ansökan om vård med stöd av LVU ska lämnas till nämnden.

Vård enligt LVU

Vård enligt LVU ska upphöra om den inte längre behövs. Vård enligt 2 § LVU upphör senast när den unge fyllt 18 år. Vård enligt 3 § LVU upphör senast när den unge fyllt 20 år. Även när vården upphör på grund av barnets eller den unges ålder behöver ett beslut om upphörande av vård skrivas till nämnden (SOSFS 1997:15).

Gällande barn som vårdas med stöd av 2 § LVU ska vården upphöra då barnet eller den unge inte längre har vårdbehov. Det är vårdnadshavarnas omsorgsförmåga som ska ligga till grund för beslutet. Det krävs att vårdnadshavares förändring är varaktig och genomgripande över tid innan beslut fattas om att vården ska upphöra. Vård med stöd av 3 § LVU kan upphöra när den unges skadliga beteenden upphört och anses vara stabilt.

Pass

För att polismyndighet ska kunna utfärda pass för underårig krävs vårdnadshavarnas ansökan eller samtycke. Om en vårdnadshavare inte kan anträffas eller utan giltigt skäl ställer sig avvisande kan socialnämnden tillstyrka att pass utfärdas. I dessa fall kommer en anmodan om yttrande från passmyndighet (3 § passförordningen). Yttrandet ska innehålla redogörelse för skälen till att vårdnadshavaren inte lämnat sitt samtycke eller kunnat höras. Socialnämnden

ska också yttra sig över om hinder föreligger för utfärdande av pass, till exempel risk för att barnet blir bortfört.

Planering inför vårdens upphörande

När barn tvångsvårdas på grund av missförhållanden i hemmet får socialnämnden inte besluta att vården ska upphöra förrän de omständigheter som föranleder vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt. När det står klart att barnet eller den unge kommer att kunna flytta hem inom en överskådlig tid är det viktigt att övergången från familjehemmet till vårdnadshavare eller eget boende planeras i god tid. I socialstyrelsens allmänna råd tydliggörs att genomförandeplanen behöver kompletteras med uppgifter om hur barnet eller den unge ska förberedas för tiden efter att placeringen avslutas (SOSF 2012:11). De flesta unga bor kvar i familjehemmet tills de fyllt 18 år eller gått ut gymnasiet. Placeringen varar som längst tills den unge fyllt 21 år. Placeringskommunen har då kvar ansvaret under vistelsen i familjehemmet och i anslutning till att vården avslutas.

Socialnämndens ansvar efter avslutad vård

Socialnämnden har en skyldighet att tillgodose de stöd och hjälpinsatser som kan föreligga efter avslutad vård. När barn tvångsvårdas på grund av missförhållanden i hemmet får socialnämnden inte besluta att vården ska upphöra förrän de omständigheter som föranleder vården har förändrats på ett varaktigt och genomgripande sätt.

Av socialstyrelsens föreskrifter framgår att socialnämnden bör vid bedömning av vårdens avslutande särskilt uppmärksamma de behov barnet eller den unge har av fortsatt kontakt med hemmet där de varit placerade samt andra stöd och hjälpinsatser. När det gäller barn som flyttar hem till sina föräldrar behöver socialnämnden ta ställning till vilka stödinsatser föräldrarna kan vara i behov av.

Barnets akt

Till barnets akt hör utredning enligt 11 kap. 1 och 2 §§ SoL, beslut om vård, journalanteckningar om hur vården fortlöper, vård- och genomförandeplaner, övervägande, omprövningsbeslut samt beslut angående umgänge. Barnet har rätt att ta del av handlingar som rör barnet självt. Inför övervägande och beslut om vård ska barnets inställning dokumenteras. Via journalanteckningar och genomförandeplaner ska det vara möjligt att följa barnets förhållande i familjehemmet. Socialtjänstens kontakter med och besök i familjehemmet och situationer som kan kräva beslut av nämnden ska dokumenteras. Handlingar som gäller placerade barn är undantagna från bestämmelserna om gallring i socialtjänstlagen (12 kap. 4 § SoL). Syftet med bestämmelserna är att barnet senare i livet ska kunna ta del av uppgifter om sin barndom och uppväxt, varför blivit placerad och hur förhållandena varit under placeringen. För att detta ska vara möjligt behöver allmänna uppgifter om familjehemmet finnas i barnets personakt.

Familjehemmet akt

Personakt för familjehem läggs upp så snart utredning inletts och oavsett om familjen kommer att anlitas eller inte. Akten läggs upp på betalningsmottagaren. I familjehemsakten förvaras all dokumentation som rör familjehemmet och dess medlemmar, men inte om andra familjehemsplacerade barn. Om familjehemsutredningen avbryts eller om utredningen inte leder till placering ska redogörelse för orsaken dokumenteras i familjehemsakten. Avtalet mellan socialtjänsten och familjehemmet, om de villkor som ska gälla för uppdraget förvaras i familjehemsakten, liksom planer och ekonomiska överenskommelser som upprättas efter hand. I familjehemsakten dokumenteras också viktiga personliga uppgifter om familjehemmet som inte direkt berör vården av barnet.

Utredningar och beslut med anledning av anmälan mot familjehemmet dokumenteras och förvaras i familjehemmets personakt. Om uppgifter framkommit som påverkar barnets förhållande ska resultatet av utredningen och beslut delges vårdnadshavaren. Kopia av utredningen förvaras då även i barnets personakt.

Uppgifter om familjehemmets personliga förhållande får således inte lämnas ut utan deras medgivande, vilket innebär att barnets föräldrar inte har rätt att få veta vilken ersättning som socialtjänsten betalar till familjehemmet. Familjehemsakter gallras efter fem år efter senaste anteckningen. Om registerledare (betalningsmottagare) är född den 5:e, 15:e eller 25:e i månaden så sparas akten för forskningsändamål.

Handlingar som gäller placerade barn är undantagna från bestämmelserna om gallring i socialtjänstlagen (12 kap. 4 § SoL). Syftet med bestämmelsen är att barnet senare i livet ska kunna ta del av uppgifter om sin barndom och uppväxt, varför det blivit placerat och hur förhållandena varit under placeringen. För att detta ska vara möjligt behöver allmänna uppgifter om familjehemmet finnas i barnets personakt.

Samordnad individuell plan (SIP)

Under 2010 införes likalydande paragrafer i socialtjänstlagen och hälso- och sjukvårdslagen att individuella planer ska upprättas när någon har behov av insatser både från socialtjänst och från hälso- och sjukvården. SIP står för samordnad individuell plan och finns i både 2 kap. 7 § socialtjänstlagen och i 3 f § hälso- och sjukvårdslagen. Av planen ska det framgå vilka insatser som behövs, vilka insatser respektive huvudman ska svara för, vilka åtgärder som vidtas av någon annan än kommun eller landstinget och vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen. Alla som behöver både hälso- och sjukvård och stöd från socialtjänsten och dessutom behöver en plan för att behoven ska kunna tillgodoses, kan få en SIP.

En SIP ska innehålla:

- vilka insatser som behövs
- vilka insatser kommunen eller landstinget ska svara för
- vilka åtgärder som vidtas av någon annan än landstinget eller kommunen
- vem av kommunen eller landstinget som ska ha det övergripande ansvaret för planen

RIKTLINJE

Gäller fr.o.m
2022-12-08
Dokumentansvarig
Enhetschef Resursenheten

Senast reviderad
2022-12-08
Sektor/avdelning
[Sektor]

Dokumentet gäller för
Socialsekreterare/ familjehemssekreterare

SKÖVDE

SIP handlar om det totala behovet av hälso- och sjukvård, stöd från socialtjänsten och insatser som genomförs av andra och genomförandeplaner handlar om hur en viss form av insats ska genomföras i praktiken.

Det är av stor vikt att beakta familjehemsplacerade barns behov av samordnade insatser.